

О. О. Пунда,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права та процесу
Хмельницького університету управління та права

УДК 343.131

КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПРИНЦИП ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАННІСТЬ: ЗМІСТ ТА МЕЖІ РЕАЛІЗАЦІЇ

Розглянуто питання визначення елементів змісту кримінально-процесуального принципу забезпечення права на свободу та особисту недоторканність. Наголошено на взаємозалежності публічних та приватних інтересів при визначенні меж здійснення принципу забезпечення права на свободу та особисту недоторканність. Досліджено правову модель поведінки суб'єкта кримінального провадження у випадку, якщо він вважає, що дії представників правоохоронних органів щодо неї є неправомірними внаслідок помилки чи протиправного посягання. Запропоновано законодавчо закріпити можливість громадянина протидіяти незаконному затриманню у кримінальному провадженні з боку правоохоронних органів як елементу права на особисту свободу та недоторканність. Визначено, що можливість протидіяти незаконному затриманню є складовою змісту права на особисту свободу та недоторканність і втілюється у праві опору при незаконному арешті або затриманні особи, а також у праві подолання перешкод у процесі здійснення права на свободу пересування та права на свободу мітингів і зборів.

Ключові слова: право на свободу, принцип, особиста недоторканність, опір.

20 листопада 2012 р. вступив у силу новий Кримінальний процесуальний кодекс України (надалі — КПК України), який суттєво новелізував процедуру провадження в кримінальних справах. Кардинально змінено порядок проведення досудового розслідування у частині системи процесуальних відносин “дівання – досудове слідство”, систему запобіжних заходів та процес доказування у кримінальному провадженні. Серед інших важливою новелою КПК України стало широке визначення принципів кримінального провадження, серед яких у ст. 12 КПК України виділено принцип забезпечення права на свободу та особисту недоторканність [1].

Право на свободу та особисту недоторканність належить до абсолютних прав людини, а тому зрозумілою є сприйнята законодавцем модель більш загального регламентування та використання додаткових критеріїв, спрямованих на уточнення їхнього змісту. Зрозуміло і те, що конструювання моделі внутрішнього змісту права на особисту недоторканність ускладнюється особливостями, що можуть виникнути у процесі правозастосування у конкретних життєвих ситуаціях. Але це не позбавляє необхідності поглибленої деталізації змісту цього права. На жаль, диспозиція ст. 12 КПК України у більшій мірі стосується саме забезпечення особистої свободи і у меншому ступені особистої недоторканності. Таким чином, зміст та межі реалізації

цього особистого права у конструкції законодавчої норми повною мірою не розкриваються.

У новітніх наукових працях також не повною мірою висвітлено практичне значення закріплення принципу забезпечення права на свободу та особисту недоторканність з позицій науки кримінально-процесуального права. Окремим аспектам цієї теми присвячено дослідження О. М. Бандурки, В. П. Бахіна, Б. Т. Безлепкина, П. Д. Біленчука, М. О. Громова, Е. А. Долі, А. Я. Дубінського, А. В. Іщенка, Н. С. Карпова, В. С. Кузьмічова, О. М. Ларіна, П. А. Лупинської, Н. П. Молібоги, М. М. Михеєнко, В. Т. Нора, Е. А. Разумова, М. В. Салтевського, І. В. Сервецького, В. М. Тертишника, С. А. Шейфера, В. П. Шибіка, Р. Х. Якупова.

У межах статті розглянемо проблемні питання змісту та меж реалізації принципу забезпечення права на свободу та особисту недоторканність у кримінальному провадженні.

Деталізація складових принципу забезпечення права на свободу та особисту недоторканність у законодавстві сприятиме більш чіткому розумінню змісту цього правового принципу, а отже, і більш ефективному регулюванню можливостей учасників кримінального провадження вільно і на власний розсуд визначати власну поведінку, здійснювати своє право, а за потребою — здійснювати його захист. Правова теорія виходить з того, що межа суб'єктивного права розглядається як встановлена міра поведінки, а суб'єктивне право — як сукупність можливостей (правомочностей)" [2, с. 16].

Погоджуючись із зазначеним, однак, треба констатувати, що більш детальне визначення структурних елементів права на особисту недоторканність та їхнього змісту дає можливість охопити правовим регулюванням зміст цього права в цілому.

Право на особисту недоторканність входить до групи *основних прав людини*. Вітчизняна правова система містить широкий спектр правового регулювання відносин щодо здійснення та захисту цього права. Приклад права на особисту недоторканність яскраво демонструє взаємозалежність публічних та приватних інтересів у праві.

Положення національного законодавства узгоджуються з найважливішими засадами, що містяться у міжнародних актах, які декларують загальнолюдські цінності та принципи поваги до прав та свобод людини. До них належать такі документи, як Загальна декларація прав людини 1948 р., Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 р., Європейська конвенція про захист прав людини і основних свобод 1950 р., Декларація про захист усіх осіб від насильницьких зникнень від 18 грудня 1922 р., Конвенція проти тортур і інших жорстоких, нелюдських та таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання від 26 червня 1987 р.

Так, Загальна декларація прав людини у ст. 12 фіксує неприпустимість свавільного втручання держави та інших громадян в особисте та сімейне життя громадянина, зазначаючи, що кожна людина має право на захист з боку закону від такого втручання або таких посягань. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права у ст. 9 встановлює право людини на свободу та особисту недоторканність. Європейська конвенція про захист прав людини і основних свобод встановлює елементи права особи на свободу та особисту недоторканність у ст. 3 та 5. Право бути вільним від тортур і право бути вільним від нелюдського поводження є одними з основних прав людини, тому що вони пов'язані з особистою недоторканністю і людською гідністю індивіда.

Зазначені елементи — заборона тортур, нелюдського поводження, поводження, яке принижує гідність, заборона видачі або виселення (депортації) та дискримінації охоплюються поняттям права на фізичну недоторканність. Стаття 5 Європейської конвенції визначає, що кожна особа має право на свободу та особисту недоторканність. У змісті цієї статті йдеться про неможливість позбавлення особи фізичної свободи,

тобто положення статті передбачають першою чергою свободу від свавільного арешту або затримання [3, с. 161–197].

Зрозуміло і те, що конструювання моделі внутрішнього змісту права на особисту недоторканність ускладнюється особливостями, що можуть виникнути у процесі правозастосування у конкретних життєвих ситуаціях. Але це не позбавляє необхідності поглибленої деталізації змісту окремого права.

Конституція України у ст. 29 визначає, що кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність: ніхто не може бути заарештований або утримуватись під вартою інакше, як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах і в порядку, встановленому законом. У Кримінальному кодексі України розд. 3 та 4 Особливої частини “Злочини проти волі, честі та гідності особи” та “Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності особи” встановлено конкретні склади злочинів, загальним об’єктом посягання у яких виступає особиста недоторканність: незаконне позбавлення волі або викрадення дитини, захоплення заручників, підміна дитини, торгівля людьми або інша незаконна угода щодо передавання людини, експлуатація дітей, незаконне поміщення у психіатричний заклад, зґвалтування [4].

Право на особисту недоторканність конкретизується у тій чи іншій галузі права з урахуванням специфіки предмета правового регулювання такої конкретної галузі. Саме з урахуванням специфіки кожної з галузей права визначається конкретний обсяг правомочностей, які входять до змісту права на особисту недоторканність.

Таким чином, на основі новітніх ідей тлумачення змісту права на особисту недоторканність побудовані принципи функціонування сучасного громадянського суспільства, де відносини між державою та особистістю побудовані на засадах рівності та індивідуалізму. Найвиразніше ця ідея відображена у догмах загального права. Охорона приватного життя громадян, свободи людини від неправомірного та надмірного втручання (докучання) держави у сфері приватного життя була об’єднана в американській юриспруденції у концепцію “прайвесі”. У ній знайшли адекватне відображення принципи індивідуалізму та інші загальнодемократичні ідеали. Перше чітке формулювання змісту поняття “прайвесі” було зроблено ще в 1890 році, яке визначило його як “право дати людині спокій”. Цей термін увійшов у політико-правовий лексикон і визначає всі аспекти приватного життя: інтимний світ, сферу особистих стосунків, недоторканність приватного листування, щоденників, свободу думки та релігійних переконань [5, с. 16].

У цілому міжнародно-правовий досвід сприяє виробленню науково-теоретичних позицій тлумачення права на особисту недоторканність. І. Л. Петрухін зазначає, що у галузевому законодавстві особиста свобода та недоторканність трактуються значно ширше, ніж обмеження цих прав у процесі здійснення законного затримання або арешту. Зокрема встановлюються заборони порушувати:

- 1) фізичну недоторканність особистості (охорона життя, здоров’я, тілесна недоторканність, статева свобода);
- 2) моральну недоторканність (захист честі, гідності);
- 3) психологічну недоторканність (заборона телевізійних сеансів зцілення із застосуванням гіпнозу, застосування методів лікування, які викликають незворотні наслідки для психіки душевнохворих, застосування заборонених методів впливу на психіку під час проведення допитів);
- 4) індивідуальну свободу та особисту безпеку, зокрема при затриманнях та арештах [3, с. 197].

У сучасних наукових дослідженнях право на особисту недоторканність пропонується розглядати як сукупність права на тілесну (фізичну), статева та психічну недоторканність. Аналізуючи це питання, Л. В. Красицька, зокрема, зазначає, що право на особисту недоторканність — це особисте право, зміст якого складає заборона посягання на людину загалом, незалежно від форми впливу, за винятком випадків,

прямо передбачених законодавством, або коли можливість посягання впливає із обставин і здійснюється в інтересах самої особи. Отже, право на тілесну недоторканність є елементом права на особисту недоторканність і передбачає право на захист від протиправних посягань на тілесну цілісність організму та право вільно розпоряджатись власним тілом, органами, тканинами [6, с. 131, 139].

У Кримінально-процесуальному кодексі України від 28 грудня 1960 р. ст. 14 (“Недоторканність особи”) визначала, що ніхто не може бути заарештований інакше, як на підставі судового рішення, а прокурор повинен негайно звільнити кожного, хто незаконно позбавлений волі або утримується під вартою понад строк, передбачений законом чи судовим вироком.

Водночас новий варіант диспозиції цієї норми-принципу у КПК України не передбачає суттєвого розширення її змісту, акцентуючи увагу лише на приватний випадок — затримання особи. Так, у ч. 1 ст. 12 КПК України зазначено, що під час кримінального провадження ніхто не може триматися під вартою, бути затриманим або обмеженим у здійсненні права на вільне пересування в інший спосіб через підозру або обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення інакше, як на підставах та в порядку, передбачених цим кодексом [1].

При цьому інші статті, деталізуючи це положення, передбачають, що кожен, кого затримано через підозру або обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення чи інакше позбавлено свободи, повинен бути в найкоротший строк доставлений до слідчого судді для вирішення питання про законність та обґрунтованість його затримання, іншого позбавлення свободи та подальшого тримання. Затримана особа негайно звільняється, якщо протягом сімдесяти двох годин з моменту затримання їй не вручено вмотивоване судове рішення про тримання під вартою. Про затримання особи, взяття її під варту або обмеження в праві на вільне пересування в інший спосіб, а також про її місце перебування повинно бути негайно повідомлено її близьких родичів, членів сім’ї чи інших осіб за вибором цієї особи в порядку, передбаченому КПК України. Також фактично відтворено вимогу про те, що кожен, хто понад строк, передбачений КПК України, тримається під вартою або позбавлений свободи в інший спосіб, має бути негайно звільнений. Затримання особи, взяття її під варту або обмеження в праві на вільне пересування в інший спосіб під час кримінального провадження, здійснене за відсутності підстав або з порушенням порядку, передбаченого КПК України, тягне за собою відповідальність, установлену законом. На жаль, диспозиція ст. 12 КПК України у більшій мірі стосується саме забезпечення особистої свободи і у меншому ступені особистої недоторканності. Крім того, залишається незрозумілою межа самостійного формування власної поведінки особи у випадку “втягнення” її до процесу кримінального провадження.

Звернемо увагу, що у ст. 29 Конституції України йдеться про те, що жодна людина не може бути заарештованою або триматися під вартою інакше, як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом, а у разі нагальної необхідності запобігти злочинові або його причинити уповноважені на те законом органи можуть застосовувати тримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого повинна бути перевірена судом протягом сімдесяти двох годин (ч. 2, 3 ст. 29 Конституції України). Якщо протягом цих сімдесяти двох годин з моменту затримання їй не вручено вмотивоване рішення суду про утримання під вартою, вона підлягає негайному звільненню. Кожен затриманий має право у будь-який час оскаржити в суді своє затримання (ч. 5 ст. 29 Конституції України).

Але таке формулювання положень Основного закону створює правові засади “презумпції” правомірності будь-якого затримання з боку працівників правоохоронних органів, і кожен повинен у безумовному порядку підкорюватися вимогам працівника міліції, СБУ, прокуратури. Проте якщо процедури процесуального затримання певним чином знаходять своє відображення на рівні

правових приписів, то питання практичного фізичного затримання залишаються в цілому мало деталізованими та відверто спірними.

Таким чином, виникає потреба у нормативному визначенні моделі поведінки особи у випадку, якщо вона вважає, що дії представників правоохоронних органів щодо неї є неправомірними внаслідок помилки, протиправного посягання чи з інших причин. З доктринальних позицій, на нашу думку, відповідь на це питання є важливою у контексті того, що право чинити опір своєму незаконному затриманню, тобто посягання на особисту свободу та недоторканність, виступає як форма правової поведінки в умовах створення гарантій діяльності по-справжньому демократичного громадянського суспільства.

Зазначене демонструє очевидну тенденцію до порушення прав при здійсненні затримання з боку уповноважених (правоохоронних) органів і у першу чергу міліції як органу охорони та забезпечення громадського правопорядку. Цивільне законодавство також містить правову норму, яка стосується відповідальності цивільно-правового характеру за шкоду, завдану діяльністю правоохоронних органів. Мова йде про положення ст. 1176 ЦК України “Відшкодування шкоди, завдані незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу дізнання, попереднього (досудового) слідства, прокуратури або суду”. Частина цієї статті встановлює правило, за яким шкода, завдана фізичній особі внаслідок її незаконного засудження, незаконного притягнення до кримінальної відповідальності, незаконного застосування як запобіжного заходу утримання під вартою або підписки про невиїзд, незаконного затримання, незаконного накладення адміністративного стягнення у вигляді арешту чи виправних робіт, відшкодовується державою у повному обсязі незалежно від вини посадових і службових осіб органу дізнання, попереднього (досудового) слідства, прокуратури або суду.

Аналіз змісту диспозиції цієї правової норми демонструє, що більшість порушень, за фактом вчинення яких пов’язується настання цивільно-правової відповідальності, є незаконним обмеженням особистої свободи.

Зрозуміло, що більшість працівників міліції або прокуратури є сумлінними та порядними службовцями, проте окреслені вище тенденції зловживання правами з боку окремих осіб є очевидними. Світовий досвід також доводить постійну зацікавленість демократичних інституцій у вирішенні проблеми правомірності протидії незаконному затриманню та їх можливих процесуальних форм.

Проблема забезпечення прав людини у процесі провадження затримання або арешту притаманна і країнам з розвинутими демократичними інституціями. Так, В. М. Махов та М. О. Пешков у своїй колективній монографії наголошують: “З точки зору порушення прав громадян при провадженні арешту, є цікавим той факт, що аналіз причин проведення багатьох арештів без ордеру і достатніх обґрунтувань дозволяє зробити висновок, що значна частина цих арештів є результатом мовних сутичок між поліцейськими та громадянами, особливо “кольоровими” [5, с. 91].

Так, у процесі вивчення арештів, пов’язаних з обвинуваченнями у порушенні громадського порядку у Вашингтоні було встановлено, що п’ята їх частина проводилась виключно внаслідок висловлювань “правопорушниками” декількох голосних та зухвалих фраз в адрес поліції. Арешт, який стає наслідком мовної суперечки, викликаний, як правило, супротивом заарештованого, що, у свою чергу, тягне за собою обвинувачення у більш тяжкому злочині. Проте так було не завжди.

Залежно від поведінки затриманого та рівня обґрунтованості підозри поліцейський може відпустити його або заарештувати. Будь-який супротив затриманого розглядається як злочин, до того ж питання щодо ступеня тяжкості цього злочину вирішується за сукупністю принаймні трьох факторів: характеру поліцейського, місця зіткнення та від того, з ким відбулося подібне зіткнення. У цьому значенні є зразковим таке твердження: “Поліція має право заарештовувати будь-кого, хто веде себе зухвало щодо неї, але поліцейські зловживання є вірогідними

здебільшого стосовно людей, які належать до групи знедолених. Сутність цієї проблеми, з точки зору дотримання прав заарештованого без ордеру, — це, як правило, можливі зловживання владою з боку поліції. Якщо поліцейський під час конфлікту вдарив особу, він іноді затримує її з метою дискредитації останнього як такого, що фактично постраждав від дій поліції. Після арешту поліцейський намагається змалювати поведінку заарештованого під час затримання як злочинну. При цьому арешту часто піддаються ті, хто у тій чи іншій формі виступають з протестами проти дій поліції. Незаконні арешти, що провадяться поліцією, іноді переслідують мету вимагання грошей у заарештованих. За рахунок хабарів, отриманих за звільнення незаконно заарештованих, збагачуються як рядові поліцейські, так і їх керівництво” [5, с. 91].

У певних випадках судових рішень до 1968 року та в законодавстві окремих штатів підкреслювалося, що супротив незаконному арешту є конституційним правом громадянина. В одному з рішень Верховного Суду штату Північної Кароліни було зазначено: “... Не вимагає свого доведення та обставина, що будь-яка людина має право чинити опір незаконному арешту, застосовуючи при цьому силу, яка є необхідною, виходячи зі здорового глузду” [7]. У штаті Нью-Йорк також діяв Закон, за яким заарештованому надавалося право виражати протест проти арешту або навіть застосувати “розумну силу” у зв’язку з тим, що супротив незаконному арешту не є злочином. Але у 1968 році у США були прийняті закони, за якими злочином вважається будь-який супротив арешту, законному або незаконному [5, с. 90].

У цьому контексті необхідно привернути увагу до одного, особливо важливого елемента наведеного висловлювання. Це твердження судових органів та закріплення у законодавстві окремих штатів США права громадян (осіб) на супротив незаконного арешту, що є їх конституційним правом.

Якщо мова йде про правову систему України, то кожен громадянин наділений правом на необхідну оборону, що зазначено у ст. 36 Кримінального кодексу України, ч. 2 ст. 281 Цивільного кодексу України та ст. 19 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Крім того, особа не несе відповідальності (тобто її дія не є протиправною у випадках уявної оборони (ст. 37 КК України), коли реального суспільно-небезпечного посягання не було, але особа помилково вважала його за реальне). При цьому жодних вказівок на випадок відмежування протиправних (умисних або помилково-необережних) дій представників влади від інших осіб, які вчиняють посягання на потерпілого, немає. А тому право на опір (захист) незаконному арешту, дійсно є особистим правом особи, а подібна поведінка буде вважатися правомірною.

Особливий інтерес викликає також позиція Верховного Суду Російської Федерації, який буквально нещодавно ініціював обговорення питання практики застосування законодавства про необхідну оборону.

Верховний Суд РФ у проекті постанови Пленуму, присвяченого питанням практики застосування законодавства про необхідну оборону, зазначив: “Громадяни мають право на застосування активних засобів захисту проти злочинних дій посадових осіб, наприклад, є допустимим захист від завідомо незаконного застосування сили з боку працівників правоохоронних органів”. Одночасно Верховний Суд РФ уточнив, що не може вважатися необхідною обороною захист від правомірних дій посадових осіб, “... навіть якщо вони пов’язані з спричиненням шкоди”, наприклад: застосування працівником поліції сили у встановлених законом випадках для забезпечення громадського порядку.

Нове тлумачення меж необхідної оборони викликало гостру дискусію у контексті закріплення у суспільній свідомості установки на допустимість активного спротиву діям органів правопорядку, особливо якщо акцентування на такому праві громадян призведе до провокації конфліктів при правомірному застосуванні

правоохоронним органами фізичної сили у різних ситуаціях, включаючи масові безлади.

Також Верховний Суд РФ запропонував дозволити розширення законодавчих меж необхідної оборони при спробах громадян захистити своє майно за допомогою автоматичних пасток, капканів та вибухових пристроїв. Проте якщо завдана шкода явно не відповідатиме небезпечності посягання, то установка подібних пасток може бути кваліфікована як перевищення меж необхідної оборони [8].

Такий правовий досвід не можна залишити без уваги, особливо враховуючи схожість мотивів, які спонукають до формування такого підходу, що полягає у недостатній довірі до правоохоронних інституцій як з боку громадянського суспільства, так і з боку інших органів державної влади.

Таким чином, можливість протидіяти незаконному затриманню є складовою змісту права на особисту свободу і недоторканість, втілюється у праві опору при незаконному арешті або затриманні особи, а також у праві подолання перешкод у процесі здійснення права на свободу пересування та права на свободу мітингів і зборів. Зазначене право на “опір–подолання” перешкод у процесі здійснення особистого права на свободу є повноцінною регулюючою правовою нормою (право особи на власні дії) конституційного, кримінального та цивільно-правового характеру.

Відповідно подібна модель протестної правомірної поведінки громадян, з позицій нормативістики, повинна знайти своє відображення як окрема правова норма у структурі діючого законодавства саме через зміст принципу забезпечення права на свободу та особисту недоторканість, закріпленого у ст. 12 КПК України.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651–VI [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Законодавство України. — URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. *Малеина, М. Н.* Содержание и осуществление личных неимущественных прав граждан: проблемы теории и законодательства [Текст] / М. Н. Малеина // Государство и право. — 2002. — № 2. — С. 16–23.
3. *Гольмен, Д.* Европейская конвенция о правах человека и Европейская социальная хартия: право и практика [Текст] / Донна Гольмен, Дэвид Харрис, Лео Зваак. — М. : Изд-во Московского независимого института международного права, 1998. — 425 с.
4. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341–III [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Законодавство України. — URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
5. *Махов, В. Н.* Уголовный процесс США (досудебные стадии) [Текст] / В. Н. Махов, М. А. Пешков. — М. : Бизнес-школа “Интел-Синтез”, 1998. — 208 с.
6. *Красицька, Л. В.* Цивільно-правове регулювання особистих немайнових прав громадян [Текст] : монограф. / Л. В. Красицька. — Донецьк : Донецький інститут внутрішніх справ України, 2002. — 164 с.
7. *Flaum, J. M.* The Case of the Disruptive Defendant: Illinois v. Allen [Text] / Joel M. Flaum, James R. Thompson // The Journal of Criminal Law Criminology and Police Science. — 1970. — № 3. — р. 17.
8. *Корня, А.* Верховный Суд объяснил способ защиты от преступлений правоохранителей / А. Корня [Электронный ресурс] Верховный Суд Российской Федерации. — URL : http://vsrf.ru/vscourt_detale.php?id=8022&w.

Рекомендовано до друку кафедрою кримінального права та процесу
Хмельницького університету управління та права
(протокол № 3 від 25 жовтня 2013 року)

Надійшла до редакції 20.10.2013

Пунда А. О. Уголовно-процессуальный принцип обеспечения права на свободу и личную неприкосновенность: содержание и пределы реализации

Рассмотрены вопросы определения элементов содержания уголовно-процессуального принципа обеспечения права на свободу и личную неприкосновенность. Указано на взаимозависимость публичных и частных интересов при определении пределов осуществления принципа обеспечения права на свободу и личную неприкосновенность. Исследована правовая модель поведения в случае, если субъект уголовного производства считает, что действия представителей правоохранительных органов относительно нее являются неправомерными вследствие ошибки или противоправного посягательства. Предложено законодательно закрепить возможность гражданина противодействовать незаконному задержанию в уголовном производстве со стороны правоохранительных органов как элемента права на личную свободу и неприкосновенность. Определено, что возможность противодействовать незаконному задержанию входит в содержание права на личную свободу и неприкосновенность и воплощается в праве сопротивления при незаконном аресте или задержании лица, а также в праве преодоления препятствий в процессе осуществления права на свободу передвижения и права на свободу митингов и собраний.

Ключевые слова: право на свободу, принцип, личная неприкосновенность, сопротивление.

Punda, A. O. The Criminal and Procedural Principle of Ensuring the Right to Liberty and to Inviolability of the Person: Content and Limits of Exercise

The problems of determining the elements of the content of criminal and procedural principle of ensuring the right to liberty and security of person have been considered in the article. The interdependence of the public and private interests in determining the limits of exercise of the principle of ensuring the right to liberty and to inviolability of the person has been specified. The legal model of behavior is investigated, if the subject of criminal proceedings considers that the actions of law enforcement officials regarding her are illegal because of an error or illegal encroachment. It has been proposed to legalize the possibility for an individual to counteract the illegal detention in criminal proceedings by the law enforcement bodies as the element of the right to personal liberty and inviolability. It is determined that the ability to resist the illegal detention is the content of the right to liberty and security of law and the implementation of resisting unlawful arrest or detention, and the right to overcome obstacles in the realization of the right to liberty of movement and freedom of rallies and meetings.

Keywords: the Right to Liberty, principle, personal integrity, resistance.

